

Onze wereld moet voortdurend opnieuw verbouwd worden

In 1879 werd in Assebroek (Brugge) de Sint-Pietersabdij van Steenbrugge opgericht. De benedictijnermonniken bezorgden hun abdij gedurende decennia een stevig spiritueel-wetenschappelijk aanzien door hun *Corpus Christianorum*, de studie van de authentieke teksten van de zogenoemde 'kerkvaders'. Maar de instelling was intussen ook het thuis van een aantal historici, onder wie Arnoldus Smits, die bij velen bekend is van zijn vierdelige studie over *1830 en de scheuring der Nederlanden* enerzijds en zijn biografie over zijn Vlaamsgezinde abt *Dom Modestus Van Assche* anderzijds.

Smits, die van Nederlandse komaf was en tijdens zijn studietijd in het Noorden de sfeer van het radicale en minder radicale Groot- en Heelnederlandisme inademde, overleed in 2005. Hij was toen 91 jaar oud en hij was er niet meer in geslaagd om het vijfde deel van zijn 1830-project te laten verschijnen.

Steenbrugge-kenner Romain Vanlandschoot grijpt het overlijden van Arnoldus Smits aan om de (niet egaal verlopen) studie- en levensweg van de Vlaamsgezinde en geëngageerde monnik te beschrijven (*Dom Arnoldus Smits. 1914-2005. Historicus van de "Scheuring der Nederlanden" en biograaf van Modest Van Assche*). Maar tegelijk grijpt hij de gelegenheid aan om de abdij te beschrijven zoals zij tijdens het leven van Modestus Van Assche evolueerde tot een plaats waar de strekkingen en de golfslagen van het Vlaams-nationalisme tegen elkaar aanbotsten.

De eertijds door wetenschappers en Vlaamse 'activisten' zo gefrekwenteerde abdij van Steenbrugge beleeft vandaag overigens haar stille nadagen.

In een geheel andere geestelijke en materiële context verloopt het verhaal dat Harry Van Veltoven schetst in *De versnippering van het rode vaderland*, een omstandig recensie-artikel van het in 2005 verschenen boek van Maarten Van Ginderachter *Het rode vaderland. De vergeten geschiedenis van de communautaire spanningen in het Belgische socialisme voor WO I*.

Van Velthovens titel legt de nadruk op het versnipperde beeld dat het Belgische socialisme bood op het ogenblik dat die beweging haar primordiaal

internationaal-revolutionair en 'vaderlandsloos' kader had doorbroken en zich volkomen had geïntegreerd in het Belgische institutionele kader. Van dat ogenblik af kon verwacht worden dat men een gemeenschappelijk geloof zou belijden in het 'Belgische vaderland'. Maar het verliep blijkbaar anders: de Brusselse, de Waalse en de Vlaamse socialisten richtten zich op verschillende etnische identificaties. De visie op de doelstellingen en de gevolgen van de Belgische Revolutie van 1830 gold daarbij als een van de belangrijkste 'contrastthema's'. In Waalse ogen was de proletarische revolutie gerecupereerd door de burgerij. In Brusselse ogen diende de Belgische eenheid als richtsnoer voor de natie. In Gentse, orangistisch gekleurde ogen was 1830 een spijtige vergissing, die door de katholieken werd misbruikt.

Afgezien van die identificatie-problematiek, bleken Antwerpen en Gent, de twee grote Vlaamse bolwerken van het socialisme, daarenboven een ongelijke chronologie te hebben ontwikkeld in hun visie op de Vlaamse kwestie als emancipatorisch gegeven.

In zijn geannoteerde en omstandig gecontextualiseerde bronnenpublicatie treedt Luc Vandeweyer in de kern van een tijdperk uit onze geschiedenis dat slechts heel moeizaam zijn verwerking kent, nl. de periode van de repressie na de collaboratie tijdens de Tweede Wereldoorlog.

In juni 1948, toen reeds 200 collaboratieverdachten waren terechtgesteld in België, nam de betrekkelijk jonge Leuvense professor taalkunde Hendrik Draye (° 1911) het initiatief om een *Manifest tegen de uitvoering van de doodstraf* te lanceren vanuit zijn eigen, academische milieu. Het document toont aan dat daarbij geen politieke doch louter humanitaire motieven golden. Daarenboven had Draye zich blijkbaar van een minimale steun verzekerd vanwege enkele collega's en enkele invloedrijke persoonlijkheden buiten de universiteit. De professor had bovendien – ten onrechte zo bleek nadien – gesuggereerd dat rector Mgr. Van Waeyenbergh zijn goedkeuring had verleend aan het initiatief.

Toch reageerden de meesten onder zijn collega's aarzelend en vooral afwijzend. Uiteindelijk strandde het initiatief op een nadrukkelijke ontrading vanwege de rector. Bovendien moest Draye al diegenen die hij reeds had benaderd mededelen dat de rector wenste dat "*aan het verzoek [tot ondertekening van het manifest] geen gevolg zou gegeven worden*".

Van Waeyenbergh wilde beslist zijn universiteit en mogelijk eveneens de jonge professor Draye beschermen. Daarenboven bleek dat de – op dat ogenblik weinig stabiele – regering het bestraffingsbeleid zou bijsturen, zodat een polarisatie rondom het thema niet opportuun was. De wraakgevoelens in de maatschappij waren toen overigens nog nauwelijks weggeëbd.

Toch besluit Vandeweyer dat "*hier een kans tot een belangrijk maatschappelijk debat [werd] gemist*".

Elk debat over en elke diepgaande reflectie op onze samenleving en haar actoren betekent een kwalitatieve stap in de juiste richting. Dat blijkt noodzakelijk, want onze wereld zit vol danteske capriolen.

Daarom moet die wereld voortdurend opnieuw verbouwd worden.

FRANS-JOS VERDOODT | REDACTIESECRETARIS WT